

Türkiye Bibliyografyası (TB)

TB, 2527 sayılı ve 2 Temmuz 1934 tarihli **Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu** (derleme yasası)nun 3. maddesi uyarınca **Derleme Müdürlüğü** tarafından yayınlanmaya başlamıştır.

Yasa'nın 1. maddesi, "*Türkiye'de her türlü baskı usulleri ile basılıp neşredilen yazı ve resimlerden 5 nüshanın, bunları basanlarca Maarif Vekaleti(MV)nin emrine verilmesini*", zorunlu kılmaktadır.

Yasa'nın 2. maddesi, derlenecek yayınları sıralar. Buna göre gazete, ajans tebliği, kitap, risale, tahsil tezleri, harita, atlas, tablo, gravür, her çeşit resim, sanat kıymetine haiz duvar ilanları, kılavuz, plan, kroki, destan, şarkı, mecmualar, musiki notaları ve tiyatro piyesleri, cemiyet ve şirketlerce neşredilen raporlar, her çeşit katalog, takvim, yıllık, yılaç ve muhtıra, hükümetçe mahrem tutulan neşriyat müstesna olmak üzere resmi matbaalar veya müesseseler tarafından çıkarılan basma yazı ve resimler, tahviller, pullar, taadilen veya aynen tab olunan hatta yalnız kabı değişen eserler, yurtdışında Türkiye ile ilgili basılmış eserler, Türkiye'de ruhsatla yayın yapan yabancıların yayınları. Ayrıca memleketin kültür hayatıyla alakası olduğu MV'nce tespit ve ilan olunan eserler de bu mecburiyete tabi tutulabilir.

Yasa'nın, "görevli kılınanlarca derleme ürünleri teslim alınır, sınıflanır ve kitabiyat fihristleri hazırlanır" diyen 3 maddesi, TB'nin doğuşunun habercisidir.

Yasa'nın 8. maddesi, derleme alacak kurumların Milli Kütüphane, Ankara Umumi Kütüphanesi, İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi, İstanbul Umumi Kütüphanesi, İzmir Milli Kütüphanesi olacağını duyurmaktadır. Ancak o tarihte henüz Milli Kütüphane kurulmadığından MK'nin alacağı nüsha, MV'nin bu işle görevlendirilen bir teşkilatına gönderilecektir.

Milli Kütüphane(MK) 5632 sayılı yasa ile 23 Mart 1950 tarihinde kurulur. Aslında kuruluş çalışmaları, 15 Nisan 1946'da Maarif Vekaleti, Neşriyat Müdürlüğü'nün bir odasında ve "Milli Kütüphane Hazırlık Bürosu" adı altında, o dönem neşriyat müdürü olan ve DTCF'deki kütüphanecilik kurslarını yürüten Adnan Ötügen'in girişimleri ile başlamıştır.

7-10 Kasım 1950 tarihlerinde UNESCO tarafından Paris'te düzenlenen ve üye ülkelerin katıldıkları "Bibliyografik Servislerin Islahı" konferansında alınan kararlar doğrultusunda Milli Kütüphane bünyesinde UNESCO'nun ve uzman M.F. Raux'un katkılarıyla 1952 yılında "Bibliyografya Enstitüsü" kurulur. Enstitü, 6568 sayılı ve 18 Mayıs 1955 tarihli yasa ile resmi bir statü kazanır. Bu yasanın 1. Maddesine göre Türkiye Bibliyografyası ile Türkiye Makaleler Bibliyografyasını yayınlama görevi, MK, Bibliyografya Enstitüsü'ne verilmektedir.

Türkiye Bibliyografyası, doğuş ve gelim süreci bakımından üç önemli evre geçirmiştir.

Birinci evre: 1928-1933 yıllarını kapsayan bu evrede Türk ulusal bibliyografyasının öncüsü sayılabilecek üç ürün görülür.

- 1- *İstanbul Matbaalarında Yeni Harflerle Basılmış Olan Neşriyat Kataloğu*. MV'nce 1939 yılında yayınlanmıştır. *Umumi neşriyat ve mektep kitapları* olmak üzere iki bölümden oluşmuştur.
- 2- *Bibliyografya: Türkiye'de Çıkan Kitap ve Mecmualardan Bahsetmek Üzere MV, Talim ve Terbiye Heyeti Tarafından Çıkarılan Neşriyat Bülteni*. 1928-1933 yılları arasında yayınlanmış yayınları içerir. Yayınlar konularına göre organize edilmiştir. Kitap, gazete ve dergiler ayrı bölümler altında listelenmiştir. Bibliyografik künyelere kimi zaman açıklama veya eleştiriler eklenmiştir.
- 3- Türkiye Bibliyografyası. Türk Harflerinin Kabulünden Cumhuriyetin Onuncu Yıl Dönümüne Kadar 1928-1933. MV'nce yayınlanmıştır. Bizde on'lu sınıflama sistemine göre hazırlanmış ilk bibliyografyadır.

İkinci Evre: BYRD yasasının çıkışı ile başlar. (Yasa ile ilgili ilk girişim, Fehmi

Ethem Karatay'ın Fransız dreme yasasını çevirip yetkililere sunmasıyla 1926'da gerçekleşmiştir) TB'nın ilk nüshası, Derleme Müdürlüğü eliyle 1933'te yayınlanmıştır. Yayın, 1934 yılının altı aylık evrelerini kapsayan iki bölümden oluşmuştur.

Bu dönemde TB'nın 10 yıllık toplu ciltleri yayınlanmıştır. Türkiye Bibliyografyası 1928-1939 başlığını taşıyan ilk 10 yıllık toplu çalışma, 2 cilt olup 1938'e değin yapılmış yayınları kapsamaktadır. Birinci cilt resmi, ikinci cilt hususi yayınları içermektedir.

Yayın alanına çıkışı bu evrenin dışında kalmakla beraber yukarıda sözü edilen birinci 10 yıllık toplu çalışmayı bütünlemek amacıyla Derleme Müdürlüğü'nün gerçekleştirdiği bir başka çalışma daha vardır. Bu, TB'nın 1938-1948 dönemini denetleyen ikinci 10 yıllık toplu çalışmadır. 1957-1964 yılları arasında yayınlanmış olup biri dizin, 3 ciltlik bir çalışmadır. Birinci cilt, felsefe, din ve dil gibi genel konulu, ikinci cilt, kuramsal ve uygulamalı bilimler, güzel sanatlar, edebiyat, tarih, coğrafya ve biyografi alanlarına ilişkindir.

1949-1953 dönemi, Derleme Müdürlüğü tarafından 3 ayda bir çıkarılan sayılarla yansıtılmıştır. Bu evrenin önemli olaylarından biri, basılı yayınlar dışında film, fotoğraf, bant, plak vb fonik ya da plastik ürünleri de derleyerek bunlar için listeler yayınlamasıdır.

TB'nın 10 yıllık toplu ciltleri Derleme Müdürlüğü tarafından

1928-1938 2 cilt (1939 da yayınlanmıştır)

1939-1948 3 cilt (1957-1864 yılları boyunca yayınlanmıştır)

1949-1953 3 aylık sayılar halinde yayınlanmıştır.

Üçüncü Evre: Milli Kütüphane'nin 16 Ağustos 1948'de hizmete girişinden birkaç yıl sonra (1952) Bibliyografya Enstitüsü'nün kurulmasıyla yine aynı yıl Türkiye Makaleler Bibliyografyası da yayınlanmaya başlamıştır. Milli Kütüphane Kanununa Ek 6568 sayılı yasa ile 1955 yılında TB'nı yayınlama sorumluluğu Derleme Müdürlüğü'nden alınarak Enstitüye verilmiştir. Böylelikle TB 1953'ten sonra MK tarafından yayınlanmaya başlamıştır.

1953 yılı sonuna kadar üçer aylık aralıklarla yayınlanan Türkiye Bibliyografyası, 1955 yılında 6568 sayılı Kanun ile Milli Kütüphane Bibliyografya Enstitüsü bibliyografyayı yayınlama görevini devraldıktan sonra, bibliyografyanın yapısında bir takım değişikliklere gidilmiştir.

Türkiye Bibliyografyasında yer alan bibliyografik kimlikler, 1985 yılına kadar Basma Eserler Alfabetik Kaideleri'ne göre düzenlenmiştir. Bu tarihten sonra, bibliyografik kimliklerin verilmesinde Anglo-Amerikan Kataloglama Kuralları uygulanmaya ve fasiküller aylık olarak yayımlanmaya başlamıştır.

Türkiye Bibliyografyası, 1989 Ocak fasikülünden itibaren bilgisayara dayalı olarak hazırlanmaya başlanmıştır. 2003 yılına ait fasiküllerden itibaren de, Türkiye Bibliyografyası, CD-ROM ortamında aylık olarak üretilmeye başlanmıştır.

Türkiye Bibliyografyası, araştırmacılara çeşitli yönlerden yararlı olabilecek nitelikte veriler içermektedir. Türkiye'de yayınlanıp derlenen bütün eserlerin bibliyografik kimliklerini verdiği için Türkiye'deki yayın hayatının bir aynası olarak nitelendirilebilir. Türkiye Bibliyografyası, ülkemizdeki pek çok halk, okul ve çocuk kütüphanesi tarafından, kataloglama ve sınıflama işlemlerinde rehber olarak kullanılmaktadır.

Milli Kütüphane tarafından derleme, satın alma, değişim veya bağış yoluyla sağlanan yılda ortalama 10.000 adet kitap, niteleyici kataloglama (AACR2) ve sınıflama (DOS 20) ilke ve kurallarına uygun olarak kataloglanıp sınıflandıktan sonra USMARC formatlarına uygun olarak Milli Kütüphane Veri Tabanı'na aktarılır.

Ayrıca, ulusal bibliyografik denetimin sağlanması amacı doğrultusunda Türkiye Bibliyografyası hazırlanarak basıma hazır hale getirilir.

1934 tarihli Basma Yazı ve Resimleri Derleme Kanunu'na göre derlenerek Milli Kütüphaneye gönderilen yayınlara ilişkin bibliyografik kayıtları içeren Türkiye Bibliyografyası aylık CD olarak yayınlanmaktadır.

Kaynaklar

Soysal, Özer. *Türkiye'de Çağdaş Bibliyografik- Dokümanter Hizmetler'in Gelişimi*. Ankara: A.Ü. DTCF, 1983.

<http://www.mkutup.gov.tr/menu/36>

<http://www.mkutup.gov.tr/menu/35>

#####

TÜRKİYE BİLİMLER AKADEMİSİ
ULUSAL AÇIK DERS MALZEMELERİ

UADMK - Açık Lisans Bilgisi

Bu ders malzemesi öğrenme ve öğretme yapanlar tarafından açık lisans kapsamında ücretsiz olarak kullanılabilir. Açık lisans bilgisi bölümü yani bu bölümdeki, bilgilerde değiştirme ve silme yapılmadan kullanım ve geliştirme gerçekleştirilmelidir. İçerikte geliştirme değiştirme yapıldığı takdirde katkılar bölümüne sadece ekleme yapılabilir. Açık lisans kapsamındaki malzemeler doğrudan ya da türevleri kullanılarak gelir getirci faaliyetlerde bulunulamaz. Belirtilen kapsam dışındaki kullanım açık lisans tanımına aykırı olduğundan kullanım yasadışı olarak kabul edilir, ilgili açık lisans sahiplerinin ve kamunun tazminat hakkı doğması söz konusudur.

Katkılar:

Doç. Dr. Tülay Fenerci, AÜ, 17/6/2011, Metnin hazırlanması

Rıza Burak Göksoy, AÜ, 26/6/2011, Metnin düzenlenmesi

#####